

El llegat de Berlusconi: un món de 'berlus-clons'?

Opinió

LAURA CERVI
POLITÒLOGA I PROFESSORA A LA UAB

Silvio Berlusconi ha estat un dels personatges polítics que ha suscitat més polèmiques tant a Itàlia com internacionalment. Per desgràcia –encara que comprensiblement, tenint en compte el caràcter controvertit del personatge i la seva indiscutible capacitat de fer servir els mitjans en benefici seu–, la majoria dels debats s’han centrat en la seva persona. S’han ridiculitzat les seves freqüents ficades de pota o s’han fet judicis ètics o morals com els relatius als seus innombrables escàndols sexuals. Això ha deixat sovint en segon pla temes més importants, com, per exemple, les seves relacions amb el món mafiós i, en general, ha obstaculitzat una comprensió profunda del “fenomen Berlusconi”.

Ara que Berlusconi ja no podrà generar cortines de fum amb el *bunga bunga* i les seves acolorides consideracions sobre els atributs físics de polítics mundials, és el moment d’intentar fer-ne una anàlisi més lúcida.

‘Telepopulisme’

Algunes interpretacions sobre el berlusconisme veuen l’aparició i l’èxit de

Berlusconi com una expressió i/o una conseqüència de l’anomenada “anomalia italiana”, un conjunt de defectes intrínsecs a la societat italiana que algú ha arribat a definir com una mena de trastorn bipolar del teixit social. Altres estudis han posat en evidència com, a través de la televisió comercial, Berlusconi ha aconseguit forjar l’inconscient col·lectiu dels italians, i com la mateixa televisió ha contribuït a la banalització del llenguatge, funcionant al mateix temps com un cavall de Troia per a la introducció de les tècniques del màrqueting en la política.

El berlusconisme, en aquest sentit, hauria de ser considerat i estudiat alhora com a causa i conseqüència d’una greu crisi política, que a Itàlia ha estat més profunda i evident, però que *de facto* s’ha donat en pràcticament totes les democràcies occidentals contemporànies.

Berlusconi ha estat el primer *telepopulista*, i així ha inaugurat, com ha explicat molt bé el filòsof Pierre-André Taguieff, una forma de populisme adaptada a les exigències dels mitjans, particularment a la televisió, l’eficàcia simbòlica de la qual emana directament dels recursos dels mitjans de comunicació i de les habilitats telegèniques del líder.

Resulta gairebé redundant subratllar com el berlusconisme ha anticipat –i potser plasmat– les característiques de molts populismes

Precursor
El berlusconisme ha anticipat populismes com el trumpisme o el bolsonarisme

contemporanis, com el trumpisme o el bolsonarisme: personalització extrema, simplificació del llenguatge, promesa de solucions senzilles a problemes complexos, individuació d’un boc expiatori per culpar-lo de tots els mals, hipermediatització i *politainment* (una comunicació política que adopta estils i formats de l’entreteniment).

Però quin és el llegat de Berlusconi? Des que va baixar a l’arena el 1994, el Cavaliere no només ha dominat l’escena política italiana, ja que del 1994 al 2011 el conjunt de la dialèctica política ha girat gairebé completament al voltant de la dicotomia berlusconisme / antiberlusconisme; sinó que, a més, sembla haver transformat la cultura política i la manera de comunicar i fer política al país.

En aquest moment, de fet, encara que no hi pot haver gaires dubtes sobre el futur del seu partit, totalment dependent del líder, ja es pot apreciar com el populisme ha passat a ser endèmic en el panorama polític italià, on ha engendrat una sèrie de *berlus-clons*.

Començant pel seu bàndol, Matteo Salvini ha transformat el telepopulisme en populisme 2.0 substituint els televidents pels amics de Facebook; i Giorgia –dona, italiana, mare i cristiana– Meloni ha adaptat el seu llenguatge, originalment d’arrel nacionalista (post)feixista, a un nacionalisme banal i familiar, un nacionalisme de Bar Sport –la versió italiana del Bar Manolo.

En un lloc no més precisament específic de l’espectre polític hi trobem el Moviment 5 Estrelles, la viva personificació del populisme buit, el fundador del qual és un còmic i el totpoderós cap de comunicació del qual ha sortit ni més ni menys que del *Gran Hermano*, emès, esclar, per les xarxes de Berlusconi.

Al’altre costat s’esllangueix el Partit Democràtic, o el que en queda, que després del fallit lideratge de Renzi –probablement el més fidel a l’original entre els *berlus-clons*–, l’escissió Renzi-Calenda i la patacada de Letta, sembla haver perdut la connexió amb els electors per la seva incapacitat d’adaptar-se a una cultura política dominada pel *politainment*.

En aquest sentit, i manllevant l’expressió que Alessandro Manzoni, un dels grans referents de la literatura italiana, va fer servir per a Napoleó, “*Ai posteri l’ardua sentenza*”: tocarà a les generacions futures analitzar l’impacte a llarg termini del berlusconisme i la continuïtat de l’estil *berlus-clon*. De moment, observar les eleccions espanyoles del 28 de maig o les del 23 de juliol ens pot donar una idea de la mesura en què els trets del Caimano s’han disseminat per la política europea. —

Berlusconi va formar coalició amb Giorgia Meloni i Matteo Salvini. ANTONIO MASIELLO/GETTY